

Naziv originala:

Eduardo Sacheri
La pregunta de sus ojos

Copyright © 2013 ovog izdanja, KONTRAST

Objavljivanje ovog dela
omogućilo je Ministarstvo spoljnih
poslova, međunarodne trgovine
i kulture Republike Argentine u
okviru programa „Sur“ za promociju
argentinske književnosti
u inostranstvu.

**Obra editada en el marco del
Programa “Sur” de Apoyo a las
Traducciones del Ministerio de
Relaciones Exteriores y Culto de
la República Argentina.**

**EDUARDO
SAĆERI
TAJNA U
NJIHOVIM
OČIMA**

KONTRAST

Mojoj baki Neli.

*Jer mi je pokazala
koliko je važno
čuvati i deliti
sećanja.*

Ispraćaj

Benhamin Ćaparo naglo zastaje i donosi odluku da neće da ide. Ne ide i tačka. Neka se nose svi dođavola. Iako je obećao da će doći, uprkos tome što već tri nedelje pripremaju njegov ispraćaj u penziju, iako su rezervisali sto u restoranu „El Kandil“ i iako su Benites i Maćado potvrdili da dolaze s kraja sveta na proslavu odlaska u penziju ovog dinosaurususa.

Zaustavio se tako naglo da ga čovek, koji je koraćao iza njega, ulicom Talkauano u smeru ka Korijentesu, umalo nije pokosio i jedva da je uspeo da ga zaobiđe sišavši jednom nogom sa trotoara na asfalt kako bi nastavio da hoda. Ćaparo mrzi te uske, bučne i mračne trotoare. Četrdeset godina prolazi njima i zna da im neće nedostajati od ponedeljka. Ni trotoarima ni mnogim drugim stvarima u ovom gradu kome nikad nije osećao da pripada.

Ne može da ih izneveri. Mora da ode. Pa makar to bilo samo zato što Maćado dolazi specijalno za tu priliku iz Lomas de Samore, uprkos tome što je sav kljakav. A i Benites isto tako. Iako Palermo od Suda nije daleko, mora da prizna da je siroti čovek potpuno slomljen. Ali, Ćaparo ne želi da ide. Siguran je u malo toga, ali ovo je jedna od retkih stvari u koju je siguran.

Ogleda se u izlogu jedne knjižare. Šezdeset godina. Visok. Prosed. Povijenog nosa, mršavog lica. „Dođavola“, primoran je da zaključi. Pomno ispituje odraz svojih očiju u izlogu. Jedna devojka s kojom je bio u mladosti ismevala je njegovu opsesivnu potrebu da se ogleda u izlozima. Ni njoj, a ni jednoj drugoj ženi koja je prošla kroz njegov život, Ćaparo nije priznao istinu: njegov običaj da se ogleda u izlozima nema nikakve veze sa samoljubljem ili narcisoidnošću. Uvek bi to bio, ni manje ni više, samo još jedan pokušaj da sazna ko je, dođavola, on u stvari.

Još više ga je rastužilo razmišljanje o tome. Ponovo koraća, kao da pokret može da ga oslobodi odjeka te nove, dodatne i dodate tuge. Dok, bez žurbe, koraća trotoarom koji ne poznaje popodnevno sunce, s vremena

na vreme posmatra svoj odraz u izlogu. Već se nazire reklama za restoran „El Kandil“, preko puta ulice, na trideset metara, s leve strane. Gleda na sat: petnaest do dva. Sigurno su se već svi okupili. On je sam pustio svoje službenike iz Sekretarijata u jedan i dvadeset da ne bi žurili. Nisu dežurni do sledećeg meseca, a već su pripremili sve predmete iz prethodnog. Ćaparo je zadovoljan. To su dobri momci. Vredno rade. Brzo uče. Sledeća misao je: „Nedostajeće mi.“ Ali, pošto Ćaparo ne želi da je patetično nostalgičan, ponovo zastaje. Ovoga puta nema nikoga iza njega ko bi mogao da ga obori: oni koji mu dolaze u susret imaju dovoljno vremena da običu ovog visokog čoveka u plavom sakou i sivim pantalonama koji se sada ogleda u izlogu kioska lutrije.

Okreće se na drugu stranu. Ni ide. Definitivno ne ide. Možda, ako požuri, stigne sudinicu pre nego što dođe na proslavu, jer se zadržala završavajući presudu o preventivnom pritvoru. Nije to prvi put da mu pada na pamet ta ideja, ali je sada prvi put skupio ono malo snage neophodne da ideju sprovede u delo. A možda je samo ono drugo, to da prisustvo na sopstvenoj proslavi za njega predstavlja pakao u kome nije spreman da se prži. Da sedne u čelo stola? Benites i Maćado s leve i desne strane, formirajući trio poštovanih mumija? Standardno pitanje bednog Alvaresa: „Hoćemo li da se učipimo?“ – za dobro vino koje planira sam da ispije? Laura koja svakoga pita da li bi s njom podelio porciju kanelona, da ne prekrši mnogo dijetu koju je započela prošlog ponedeljka? Varela koji se svesno opija do onog melanholičnog stadijuma koji ga tera da se grli sa svima, ljigav, sa prijateljima, poznanicima i konobarima? Ove slike noćne more čine da ubrza korak. Penje se uz stepenice u ulici Talkauano. Još uvek nisu zatvorili glavni ulaz. Ulazi u prvi lift na koji nailazi. Nema potrebe da objašnjava liftadžiji da ide na peti sprat, jer ga u Palati i svaki paragraf poznaje.

Nastavlja, čvrstim korakom, a đonovi njegovih mokasina odjekuju crno-belim pločicama hodnika koji ide paralelno sa ulicom Tukuman sve dok ne drusne u uska, visoka vrata svog Sekretarijata. U mislima zastaje kod tog prisvojnog prideva „svog“. Da, nego šta. Njegov je, i mnogo više njegov nego onog sekretara Garsije ili bilo kod drugog sekretara koji je prethodio Garsiji, ili bilo kog koji će posle njega doći.

Dok otvara vrata, ogroman svežanj ključeva zveckea u tišini praznog hodnika. Zatvara vrata s izvesnom snagom, kako bi sudinica primetila da je neko ušao u kancariju. Trenutak: čemu to „sudinica“? Jer ona to jeste, svakako, ali zašto ne kaže Irena? Zato što neće, baš zbog toga. Kao da nije dovoljno to što mora da ide kod nje da zatraži ono što je na putu

da zatraži, nego još mora da tome doda i neprijatno saznanje da treba da zamoli Irenu, a ne, jednostavno, sudinicu Ornos.

Dva puta blago kuca na vrata i čuje kako ona kaže: „Napred“. Otvorivši vrata, ona ga začuđeno pita šta tu još uvek radi, kako to da već nije u restoranu. Zapravo, pita ga: „Otkud ti ovdje?“ – I: „Kako to da već nisi u restoranu?“ – a to nije isto. Čaparo ne želi da se zapetlja u tom prisnom razgovoru na „ti“ jer to može da bude izvor uznemirenja koje će uništiti njegovu otvorenu nameru da joj zatraži ono što je negde u ulici Talkauano, gotovo Korijentes, odlučio da ode da je zamoli. I potpuno je srceparajuće to što, pred takvom ženom nastaju takve teskobe, ali Čaparo se krajnje suzdržava i zaključuje da kako god, definitivno, potpuno i apsolutno, mora da prestane da mota ta ista pitanja u sebi, da se prenemaže i da joj već jednom zatraži to zbog čega je došao. „Pisaću mašinu“, reče bez oklevanja. Grubo, nesrećno, zverski. Nikakva pripremna prefinjenost. Nema onog – znaš kako, Irena, razmišljao sam, možda, ako bi mogla, bilo bi lepo, šta ti misliš o tome, ili bilo koja kolokvijalna jezička forma, a koja služi upravo da se izbegne ono što Čaparo vidi na Ireninom licu, licu koleginice, ili licu sudinice, tu zapanjenost, tu nemogućnost da uzvрати zbog jednostavnog iznenađenja na samom početku.

Čaparo shvata da je, ipak, zeznuo stvar. Tako da se vraća na početak i pokušava da odgovori na pitanje koje mu je dama postavila u vezi sa ručkom u njegovu čast. Priča joj o svom strahu da će postati nostalgican, da će na kraju govoriti o istim stvarima o kojima uvek razgovara sa istim matorcima, da će se utopiti u patetičnoj melanholiji, a kako joj sve to govori gledajući je u oči, nastaje trenutak u kome oseća kako mu želudac pada do creva, da ga obliva hladan znoj, a da mu se srce pretvara u bubanj. Pošto je reč o tako dubokoj, tako staroj i tako beskorisnoj emociji, Čaparo poleće da zatvori prozor u kabinetu, da, kako zna i ume, pobegne od tih smeđih očiju. Ali, pošto je prozor već zatvoren, odluči da ga otvori, ali hladan vazduh mu grunu u lice te ga ponovo zatvori. Na kraju, ne preostaje mu ništa drugo nego da se vrati na svoje mesto, vodeći računa da ne sedne kako bi izbegao da je gleda direktno preko pisaćeg stola i predmeta koji se nalazi pred njom. Irena veoma pomno prati njegove pokrete, poglede i promene u glasu, kao i uvek. Čaparo se ućutao jer zna da će joj, ako nastavi tim putem, nepovratno reći neke stvari i, taman na vreme, vraća se na ono o pisaćoj mašini.

Govori joj da, iako nema pojma šta će da radi u budućnosti, odavno ima želju da proba da napiše knjigu. Čim je to izgovorio, osetio se kao glupan. Mator, dva puta razveden, penzioner, pa mu se još prohtelo da

postane pisac. Pravi Hemingvej trećeg doba. Garsija Markes iz zapadnog dela grada. I odjednom se u očima Irene, odnosno kolegice ili, još bolje, sudinice, pojavi iskra iznenadnog interesovanja. Ali, već se pogubio i dodaje još neki podatak svojoj želji da se oproba kao pisac, to da se radi o starom projektu, sada kad bude imao više vremena, možda, ali ipak ne. I tada na scenu stupa pisaca mašina. Čaparo se oseća prijatnije jer na tom putu nailazi na poznat teren. „Zamisli, Irena, neću valjda u mojim godinama da se bacim na učenje kompjutera. A tu pisaću mašinu Remington imam već usađenu u vrhove prstiju, poput četvrte falange“ (četvrta falanga? Odakle je, pobogu, izvukao sličnu glupost?) „Znam da liči na vojni tenk, sa tim petomilimetarskim čelikom, maslinasto zelene boje i tom pravom artiljerijskom bukom pri svakom udaru u tipke, ali kladim se, ako se nešto ne zakomplikuje, i svakako, radi se samo o pozajmici, naravno, par meseci, najviše tri, jer nije ni da imam baš hrabrosti da napišem previše obimnu knjigu, zamisli samo“ (evo ga ponovo se, kao i uvek, podsmeva sam sebi). „S druge strane, ovi novi klinci svi koriste kompjutere, a na gornjoj polici ima još tri stare pisace mašine i, u najgorem slučaju, vi me pozovite i ja ću je vratiti“, reče Čaparo, ali ne nastavlja jer ona podiže ruku i kaže mu: „Ne brini se, Benhamine, uzmi je, nema problema, to je najmanje što mogu da učinim za tebe“, a Čaparo guta pljuvačku jer postoje različiti načini na koje može da se komunicira, ne samo rečima, ali ono „tebe“ na kraju zvuči tako prisno, a pored toga ima tonova i tonova, a taj ton kojim ona to izgovara je onaj ton koji se koristi u posebnim prilikama, u onim prilikama koje Čaparo ima zapisane jednu po jednu u pauzama groznice u jednoličnom horizontu svoje usamljenosti, uprkos tome što je proveo tolike noći pokušavajući da ih zaboravi, kao i da ih zapamti, pa stoga konačno ustaje, zahvaljuje joj se, pruža joj ruku, prihvata blistavi obraz koji mu pruža, zatvara oči dok dodiruje njenu kožu usnama, kao i uvek kada ima priliku da je poljubi kako bi se koncentrisao na taj kontakt, istovremeno nevin i pun krivice, i izlazi gotovo trčeći ka sledećoj kancelariji, podiže pisaću mašinu u dva brza pokreta i beži ne osvrćući se na uska visoka vrata.

Ponovo prolazi kroz hodnik, koji je sada prazniji nego pre dvadeset minuta, spušta se liftom broj osam, nastavlja hodnikom ka ulici Talkauano i izlazi na mala vrata, pozdravljajući čuvare pokretom glave, korača dok ne pređe ulicu Tukuman, čeka pet minuta, a onda uskače kako zna i ume u autobus 115.

Kada autobus skrene, na uglu ulice Lavalje, Čaparo okreće glavu u levo, ali, naravno, sa te udaljenosti ne vidi reklamu za restoran „El Kandil“. Irena

sada sigurno ide ka restoranu, ili još bolje koleginica, odnosno najbolje sudinica, koja će objasniti prisutnima da je onaj za koga je pripremana proslava zbrisao. Neće im to tako teško pasti. Svi su se okupili i gladni su.

Opipava zadnji džep na pantalonama, vadi novčanik i stavlja ga u unutrašnji džep sakoa. Nikada ga nisu odžeparili za četrdeset godina koliko radi na tom mestu i ne pada mu na pamet da postane žrtva prve krađe poslednjeg radnog dana u Sudu. Dolazi na stanicu Onse i korača brzo koliko ga noge nose. Prvo polazi onaj voz sa trećeg perona, ka Morenu, sa stajanjem na svakoj stanici. U poslednjim vagonima, onima koji su najbliži prilaznom putu, sva mesta su popunjena, ali već od četvrtog vagona ima slobodnih mesta. Pita se, kao i uvek, da li oni ljudi koji stoje u vagonima iza to čine zato što brzo silaze ili zato što su glupi. Ipak, zahvalan im je zbog toga. Čaparo želi da sedne do prozora, s leve strane, kako mu ne bi smetalo popodnevno sunce, i da razmisli o tome šta će, kog đavola, da radi sa svojim životom u budućnosti.

I

Nisam baš siguran u to koji me motivi teraju da napišem priču o Rikardu Moralesu nakon toliko godina. Mogao bih da kažem da je ono što se desilo tom čoveku u meni oduvek izazivalo neku mračnu fascinaciju, kao da sam mogao da vidim odraz duhova svojih sopstvenih strahova u tom životu koji su bol i tragedija uništili. Nebrojeno puta me je iznenadilo to što sam u svom duhu primetio izvesnu okrivljujuću radost prema tuđim užasima, kao da ta okolnost što se drugima dešavaju strašne stvari predstavlja način da te tragedije udaljim iz sopstvenog života. Neka vrsta urođene propusnice izvesnog tupog zakona verovatnoće: ako se Peri desilo nešto slično, teško da će se to isto dogoditi i Perinim poznanicima, u koje ubrajam i sebe. Nije da mogu da se pohvalim životom punim uspeha. Ali, ako uporedim moje nedaće sa onima koje su zadesile Moralesa, ja sam, ipak, na dobitku. U svakom slučaju, ne nameravam da ispričam svoju priču, već priču Rikarda Moralesa, ili Isidora Gomesa, koja je ista ta priča, samo viđena iz drugog ugla, izokrenuta, ili tako nekako.

Ne tera me samo to da napišem ove redove. Mada ta vrsta mračnog divljenja ima svoju težinu i ideo. Pretpostavljam da pričam ovu priču jer imam vremena. Mnogo, previše vremena. Imam toliko vremena da se svakodnevni detalji koji sačinjavaju moj život brzo rastvaraju u monotonoj praznini koja me okružuje. Život penzionera izgleda mnogo gore nego što sam ga zamišljao. Trebalo je to da znam. Ne sam čin penzionisanja, nego to da stvari kojih se pribojavamo obično izgledaju još gore kada se dogode nego dok ih zamišljamo. Godinama sam gledao kako moje kolege iz Suda odlaze u penziju sa iskrenim optimizmom da će sada, konačno, moći da uživaju u svom vremenu i dokolici. Gledao sam kako odlaze ubeđeni da osvajaju, u najmanju ruku, raj. A video sam ih i kada bi se vratili uništeni,

vrlo brzo poraženi razočaranjem. Za dve nedelje, ili najviše tri, nauživali bi se u svim zadovoljstvima koje su, navodno, odlagali tokom svih tih godina rutine i rada. I zbog čega? Da bi neko posle podne navratili do Suda, kao slučajno, želeći da porazgovaraju, popiju kafu ili, čak, da ponude pomoć u nekom težem slučaju.

Zbog toga, zato što sam toliko puta ispred sebe gledao u ljude koje je izobličila prazna starost, zbog toliko prilika kada sam u njihovim očima video kako mole za nemogući spas, zbog svega toga sam se zakleo da neću pasti na te grane kada na mene dođe red. Ništa od uzaludnog života. Ništa od nostalgičnih ekskurzija kolegama. Nikakvi žalosni spektakli koji će na pet sekundi dirnuti one koji imaju sreću da još uvek rade.

Dobro, ima dve nedelje da sam otišao u penziju i već imam vremena na pretek. Nije da nemam ideju šta da radim. Pada mi na pamet hiljadu stvari koje bih mogao da radim, ali sve mi se čine besmislene. Možda je ova najmanje beskorisna. Da se igram pisca nekoliko meseci, kako je znala da mi kaže Silvija, dok me je još volela. Zapravo, mešam dve različite epohe, i dva imena kojim sebe nazivam. Dok me je još uvek volela, obećavao sam sebi budućnost u kojoj ću biti pisac, najverovatnije poznati pisac. Kasnije, kada se njena ljubav prema meni razvodnjila u dosadi našeg braka, sa tornja ironije i zajedljivog prezira u koji je odabrala da se ukopa i odatle ispaljuje svoje metke, govorila je o tome da se igram pisca. Ne mogu da se žalim jer sam joj i ja sigurno upućivao slične podlosti. Šteta. Šteta što nakon deset godina braka ostaje prevasohodno sramotni inventar uvreda koje smo jedno drugom naneli. Sa Silvijom sam, bar, stigao da se raspravljam. U mom prvom braku, sa Marselom, nismo čak mogli ni da razgovaramo o ovim stvarima. Uh, ni o tim ni o mnogim drugim. Zvuči neverovatno. Veći deo svog života proveo sam sa dve žene i od obe mi je preostala jedva šaka bleđih uspomena. Upravo ta udaljenost na kojoj obe leže u mom sećanju predstavlja još jedan dokaz (kao da je to uopšte potrebno) moje starosti. Preživio sam dva braka, a ostalo mi je dovoljno vremena da nastavim da živim u ovoj visoravni stepske samoće. Život je dug, na kraju krajeva.

Ipak, nikada nisam previše ozbiljno razmišljao o tome da postanem pisac. Ni onda kada mi je Silvija o tome govorila s divljenjem, a ni kasnije, kada me je sarkastično pljuvala. Ali sam, ipak, sanjao (jer neki snovi se nametnu čak i najskeptičnijim srcima) tu idealizovanu scenu pisca u svojoj radnoj sobi, po mogućstvu pokraj velikog prozora, po mogućstvu s pogledom na more, po mogućstvu na visokoj litici koju je pogodilo nevreme.

Očigledno je da odelo ne čini čoveka. Jer nije bilo dovoljno to što sam preuređio dnevnu sobu u skladu sa stereotipom „sveto mesto pisca koji piše“ (strašan je taj izraz pisac, pa još koji piše, zvuči baš loše, kako sebi izgledam bezveze). A lepo je, zaista. Nedostaju mi more i oluja, to je sigurno. Ali pisci sto mi je uredan. Hrpa skorijih dopisa s jedne strane. Sveska za beleške, bez ijedne beleške, s druge strane. U sredini, veličanstvena pisaaća mašina Remington, maslinasto zelene boje, neznatno manja od vojnog tenka, ali podjednako masivnog čelika, kako su znali da se našale u Sudu, pre mnogo godina.

Približavam se prozoru, koji kao što sam napomenuo ne gleda na liticu zahvaćenu olujom, nego na prenatrpanu bašticu od pet sa četiri, i gledam na ulicu. Niko ne prolazi, kao i uvek. Pre trideset godina ove ulice bile su pune dece i ljudi. Ali sada su potpuno napuštene. Klinci su otišli, a starci su se zavukli. Kao i ja. Zvuči smešno: možda više nas ima pisci sto pripremljen za hir pisanja romana.

Zapravo, negde u dubini slutim da će i ova stranica koju uporno pokušavam da ispunim rećima završiti, kao i devetnaest prethodnih, zgužvana u ćošku na drugom kraju sobe. Jer, dok nezadovoljan gužvam pokušaje, ne mogu da odolim sportskom iskušenju da ih bacam, lakim pokretom iz zgloba i sa neujednaćenim uspehom, u pleteno postolje za kišobrane koje sam nasledio ne sećam se već od koga. I toliko me ponese taj osećaj kad zakucam i toliko me ohrabri ta beznaćajna frustracija neuspelih šuteva, da se gotovo više zainteresujem za naredni šut nego za najmanju mogućnost da ovo konaćno bude poćetak priće koju nameravam da isprićam. Oćigledno je da sam podjednako daleko od toga da postanem pisac koliko i od mogućnosti da postanem košarkaš sa šezdeset godina.

Nekoliko dana pokušavao sam da pronaćem odgovore na izvesna sušinska pitanja o delu pre nego što poćnem sa pisanjem, pribijavajući se upravo ovoga što mi se sada dešava: da će ispariti poslednji ostaci smelosti da se gordim pred pisaćom mašinom. Prvo što sam pomislio bilo je da nemam dovoljno mašte da napišem roman. Rešenje koje sam pronaćao bilo je da napišem nešto bez izmišljanja, to jest, da isprićam istinitu priću, nešto u ćemu sam ja, pa makar i posredno, bio svedok. Zato sam odlućio da napišem priću o Rikardu Moralesu. Zbog razolga koje sam naveo na poćetku, zbog toga što taj prići nema potrebe da bilo šta dodajem, i pošto znam da je istinita, možda se i usudim da je isprićam do kraja, bez straha da će me biti sramota što lažem kako bih popunio praznine, da ću odužiti radnju ili da ću ubeđivati ćitaoca da je ne baci nakon jedva petnaestak stranica.

Prvi konkretan problem pojavio se kada sam odredio temu: „U kom licu ću pisati ovo? Da li ću, kada budem govorio o sebi, govoriti *ja* ili *Ćaparo*?“ Zastrašujuće je to što je ova prepreka dovoljna da zaustavi čitav moj literarni polet. Možda je bolje tako, da ne bih bio u iskušenju da preterujem sa suviše ličnim iskustvima i utiscima. To mi je jasno. Ne nameravam da doživim katarzu ovom knjigom ili, da budemo precizniji, ovim zametkom knjige. Ali prijetnije se osećam u prvom licu. Zbog neiskustva, pretpostavljam, ali tako mi je zgodnije. A šta da radim sa delovima priče u kojima nisam direktno učestvovao, u onim delovima koje naslućujem, ali nisam sasvim siguran? Da ih ispričam kako god? Da ih skroz izmislim? Da ih preskočim?

Hajdemo korak po korak. Hajde da prvo uradimo lakši deo. Poću u prvom licu. Suočavam se, već, s dovoljno poteškoća, samo mi još fali da pronalazim nove. I bolje bi bilo da ispričam ono što znam i ono što pretpostavljam, jer u suprotnom, niko neće razumeti ni A. Pa čak ni ja. Da, i još jedna komplikovana stvar, izbor reči. U prethodnom redu ističe se to „A“ kao svetleća reklama u tami. Da li da koristim te grube i proste reči ili da ih izbacim iz mog pisanog jezika? Sranje, koliko nedoumica. Eto je, ponovo psovka. Na kraju ću morati da zaključim da sam nepristojan.

I još nešto, još gore: čak i kada mi je jasno da ću pisati o Moralesu, njegovu priču trebalo bi da ispričam od početka. Ali, gde je početak? Iako su moje narativne tehnike neuglađene, primećujem da onaj stari način „bio jednom jedan...“ nije prikladan u ovom slučaju. I šta ću sad? Kako da počnem? A nije da ova priča nema početak. Radi se o tome da postoji bar četiri-pet mogućih i različitih početaka. Mladić koji se poljupcem oprašta od žene u hodniku koji izlazi na ulicu, pre nego što ode na posao. Ili, dva tipa koja dremuckaju za pisaćim stolom i trgnu se kad zazvoni telefon koji probija uši. Ili, devojka koja pozira na grupnoj fotografiji sa diplomom tek završenog Učiteljskog fakulteta. Ili, jedan službenik iz Suda, a to sam ja, koji skoro trideset godina nakon svih tih mogućih početaka dobija pismo rukom pisano od neočekivanog pošiljaoca.

Koji od ovih početaka da odaberem? Najverovatnije ću ih sve zadržati, izabrati bilo koji za početak, a onda ostale ubaciti po redu, najmanje slobodnom, ili kako ih budem zapisivao. Možda neće ni biti toliko važno ako ne uspem. Već nekoliko popodneva posvetio sam ovome. I, u najgorem slučaju, ako uništím dovoljan broj pokušaja, nepogrešivo ću popraviti šut iz daljine.

II

Dana 30. maja 1968. Rikardo Agustin Morales poslednji put je doručkovao sa Lilijanom Koloto i, do kraja svog života, pamtio je ne samo o čemu su razgovarali, nego i šta su pili, šta su jeli, koje je boje bila njena spavaćica, kao i divan efekat koji je izazivao zrak sunca koji je padao sa strane, na njen levi obraz, dok je sedela u kuhinji. Prvi put kada mi je Morales to ispričao pomislio sam da preteruje. Da je nemoguće da pamti toliku količinu detalja. Ali moja greška u proceni bila je posledica toga što ga nisam dovoljno poznavao i nisam mogao ni da pretpostavim da je Morales, s tim izrazom lica teškog idiota, zapravo, veoma inteligentan čovek, sa takvom sposobnošću pamćenja i opservacije koju nikada pre toga, a ni posle, nisam video. Postojao je razlog zašto je Morales tako verno čuvao sećanja. Taj čovek je, na taj način, pamtio sve u vezi sa svojom ženom.

Kasnije, kada je Morales dopustio sebi da mi priča o sebi, morao sam da slušam o tome kako sebe opisuje kao ništavnog, sivog čoveka, sa sudbinom svojstvenom takvom bezličnom čoveku. Morales je sebe, bez sažaljevanja, svrstavao u onu kategoriju ljudi koji prolaze kroz porodicu, školu i posao ne ostavljajući nikakav trag u drugima. Nikada nije imao ništa dobro, niti posebno, i oduvek mu se činilo da je to fer. Sve dok nije upoznao Lilijanu. Jer, ona je bila i dobra i posebna. I te kako je to bila. Zbog toga je to jutro zaključao u svom sećanju, a ne zato što je bilo poslednje. Sačuvao je to jutro kao i sva prethodna u tih godinu i nešto koliko su bili u braku. Kada mi je kasnije ispričao, vrlo detaljno, sve što se odigralo za vreme tog doručka, nije to učinio kao što većina smrtnika to čini, pokušavajući da rekonstruiše te situacije i senzacije koje je zauvek izgubio, na osnovu gotovo iluzornih tragova, ili na osnovu onoga što delimično pamti iz sličnih prilika. Ne, Morales to nije radio. Zato što je

osećao da je Lilijana protivpravna sreća i da nema nikakve veze sa onim što je bio ostatak njegovog života. A pošto svemir teži ravnoteži, i on će morati, pre ili kasnije, da je izgubi da bi stvari došle na svoje mesto. Svako njegovo sećanje na nju bilo je obojeno tim osećajem neposrednog brodoloma, katastrofe koja vreba iza ćoška.

Nikada se ni u čemu nije isticao. Ni u školi, ni u sportu, pa čak ni u okviru porodice nikada nije zavredio ništa više od neke povremene pohvale zbog, u suštini, nevažnih kvaliteta. Ali, dana 16. novembra 1966. upoznao je Lilijanu i to je bilo dovoljno da mu se život promeni. Sa njom, zbog nje, zahvaljujući njoj, on je bio drugačiji. Od kad ju je video da ulazi na rotirajuća vrata banke, pita čuvara koji je red za depozite i prilazi šalteru broj četiri kratkim i čvrstim korakom, osetio je da će mu ta žena promeniti život. Čvrsto uveren u očajničku izvesnost da će se ta žena poigrati njegovom sudbinom, Morales se odvažio da savlada svoju stidljivost i da, dok je prebrojavao novac, započne razgovor sa njom, da joj se nasmeši celim licem, pogleda je u oči i zadrži pogled, da naglas poželi da se brzo vrati, proveri dosije kako bi video kom preduzeću pripada tekući račun na koji je uplatila novac, izmisli izgovor da ih pozove i izvuče neki podatak o toj mladoj ženi.

Posle izvesnog vremena, kada su već zvanično bili u vezi, Lilijana mu je priznala da joj je ta plašljivost, ta promišljena neustrašivost da je prati ne prihvatajući negativan odgovor, toliko godila da je konačno odlučila da prihvati njegov poziv. I da je, kada je bolje upoznala njega i njegovu stidljivost, njegov kukavičluk i većitu sramežljivost, još bolje razumela tu neuobičajenu hrabrost kao dokaz prave ljubavi. Lilijana je govorila da čovek koji je sposoban da, iz ljubavi prema ženi, promeni sebe, zaslužuje da mu se uzvрати. Rikardo Morales nije zaboravio ni taj razgovor, i odlučio je da nastavi da bude takav zauvek i zbog nje. Nikada nije osećao da je ičega nedostojan, a najmanje žene poput nje. Ali znao je da će uživati dok bude trajalo. Sve dok čarolija ne nestane i sve ponovo pretvori u miševе i bundeve.

Zbog svega toga, Morales će dovekа pamтiti da je 30. maja 1968. Lilijana na sebi imala tirkiznu spavaćicu, da je uvezala kosu u jednostavnu punđu iz koje je ispadao po neki pramen smeđe kose, i da je sunce, koje je ulazilo iskosa kroz prozor kuhinje, žarilo njen levi obraz i činilo je još lepšom, da su pili čaj sa mlekom i jeli tost sa buterom, da su razgovarali o tome koji bi nameštaj bolje pristajao u dnevnoj sobi, da je on ustao od stola da donese iz trpezarije neke skice na kojima je izradio najskladniji mogući raspored nameštaja, da je ona ismevala njegovu maniju da sve isplanira, da mu je uputila duboki pogled, nasmešila se i rekla da se ne opterećuje toliko tim

starim nameštajem, jadničko, jer će pre nego što misli morati da preurede dnevnu sobu u spavaću, a on, ne kapirajući i potpuno rasejano, ili još bolje, zanesen obožavanjem te žene iz druge galaksije, nije ni primetio poruku između redova, ali je, bar, uspeo da je uhvati oko struka da odšetaju zajedno do ulaznih vrata, da je nežno poljubi na pragu i kaže joj zbogom pokretom ruke dok je izlazio, ne znajući da će to biti zauvek.

Bioskop

Benhamin Ćaparo udara nekoliko puta u tipku za razmak na pisačkoj mašini kako bi izvadio list hartije. Uzima ga za ivice, jedva vrhovima prstiju, i stavlja ga kao da je bomba bez osigurača preko ostalih šesnaest ili sedamnaest stranica koje su izbegle šut u kantu. Pomalo ga bodri to što primećuje da ispisane stranice već poseduju neku minimalnu debljinu, izvestan oblik.

Zadovoljno ustaje. Pre dva dana bio je očajan zbog izvesnosti da nikada neće moći da napiše knjigu, uronivši u zbrku oko početka. Sada je taj početak napisan. Dobro ili loše, ali je napisan. To ga veseli, iako je i dalje uzbuđen. Ali uzbuđen da nastavi, da ispriča ono što se tim osobama dogodilo. Pita se da li je to onaj osećaj koji imaju pisci dok pišu. Ta skromna svemoć da se poigrava životima svojih junaka. Nije siguran, ali, ako je tako, to osećanje mu se dopada.

Gleda na sat i vidi da je sedam sati posle podne. Bole ga leđa. Gotovo čitav dan je proveo tu sedeći. Odlučuje da se nagradi i proslavi početni podsticaj. Traži novčanik na polici, proverava da li ima nešto novca i odlazi u bioskop. Ono što mu se najviše dopada nije toliko to što će gledati neki film, nego što zna da će, kada je bude video, sve to ispričati Ireni. Spomenuće joj to usput, kao uzgred, kao slučajno. A ona će ga pitati o filmu. Vole da razgovaraju o filmu. Imaju sličan ukus. Nešto Ćaparu govori da bi Irena volela da idu zajedno u bioskop. Ali ne mogu, naravno. Nije u redu. A možda je, na kraju krajeva, sve to samo njegova ideja. Odakle mu to da bi se njoj svidelo da ide s njim u bioskop? Zato što on želi da se njoj to dopadne? Da li je, možda, siguran u to? Ne. Nikako. Nikada.